

Державного бюро розслідувань, а в разі відсутності підрозділу дізнання – керівник органу досудового розслідування.

Розслідування кримінальних проступків буде проводитися у формі дізнання зі спрощенням процедури, включаючи скорочені строки – не більше 72 годин з моменту повідомлення особі про підозру чи затримання.

Згідно з законом, прокурор зобов'язаний не пізніше трьох днів після отримання повідомлення про підозру особі разом із матеріалами дізнання (а якщо затримали нетверезого підозрюваного – протягом 24 годин) або закрити кримінальне провадження, або повернути матеріали дізнавачу і подовжити строк дізнання, або звернутися до суду з обвинувальним актом, а при ознаках скоєння злочину направити провадження для проведення досудового слідства.

Суд, отримавши обвинувальний акт щодо вчинення кримінального проступку, має протягом 5 днів або у разі затримання підозрюваного у визначенні строки затримання призначити судовий розгляд. Якщо обвинувачений не оспорує встановлені обставини порушення і згоден з розглядом обвинувального акту, суд розглядає обвинувальний акт без розгляду у судовому засіданні за відсутності учасників судового провадження.

Кравченко Наталія Станіславівна,
провідний фахівець інституту підготовки керівних кадрів та підвищення кваліфікації Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ ПОТЕРПІЛОМУ В ПРОВАДЖЕННЯХ ЩОДО КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКІВ

В міжнародній практиці широко застосовуваним інститутом у системі загального та континентального права є кримінальні проступки. Більшість розвинених країн світу історично прийшли до того, що діяння невеликої тяжкості, яке не несе великої суспільної небезпеки, та за вчинення якого передбачене менш суворе покарання, ніж за кримінальне правопорушення, розслідування такого діяння повинно проводитися за спрощеною процедурою.

В Україні 22 листопада 2018 року за законопроект № 7279-д «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» (далі – Закон) проголосували 239 народних депутатів. Підписавши цей Закон, Президент України зробив маленький, але дуже важливий крок для розбудови правової держави. Опублікований в офіційному парламентському виданні «Голос України», він вступить в силу з 1 січня 2020 року.

Варто зазначити, що належне застосування інституту кримінальних проступків повинно значною мірою розвантажити слідство та підвищити його ефективність.

Відповідно до вивченого Закону, у Кримінальний кодекс України (далі – КК України) вносяться зміни такого характеру: у назві розділу III Загальної частини слово «злочин» замінюється словом «кримінальне правопорушення». Нова редакція статті 12 КК України полягає в наступному: ч.1 – «кримінальні правопорушення поділяються на кримінальні проступки і злочини»; ч.2 – «кримінальним проступком є передбачене цим Кодексом діяння (дія чи бездіяльність), за вчинення якого передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або інше покарання, не пов'язане з позбавленням волі...» [1].

Такі поширені злочини, як некваліфіковані крадіжки, шахрайство, незаконні дії з наркотичними засобами без мети збуту, хуліганство тощо пропонуються віднести до кримінальних проступків.

Дуже важливим моментом у вказаному Законі є те, що підготовка до вчинення кримінального проступку не буде тягнути кримінальної відповідальності. Якщо особу засудили за кримінальний проступок, після відбуття покарання вона буде вважатися такою, яка не має судимості.

Хочеться зробити акцент на тому, що законодавець нічого не зазначив про відшкодування (компенсації) шкоди у провадженнях щодо кримінальних проступків. Проте це є дуже важливим та актуальним питанням, оскільки наслідками кримінальних правопорушень визнаються не лише втрати фізичного та психологічного характеру, а й завдання матеріальних збитків.

Тому необхідно визначити, якою має бути процедура відшкодування (компенсації) шкоди у провадженнях щодо кримінальних проступків: на загальних підставах (відповідно до статей 127–129 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України)) чи у спрощеному порядку (відповідно до того, що розслідування кримінальних проступків буде проводитися у формі дізнання зі спрощенням процедури, включаючи скорочені строки – не більше 72 годин з моменту повідомлення особі про підозру чи затримання, або в інших випадках на строк – до одного місяця).

На мою думку, відшкодування (компенсація) шкоди потерпілому у провадженні щодо кримінального проступку повинно здійснюватися саме за спрощеною процедурою.

По-перше, розслідування злочинів невеликої тяжкості, що переводяться у розряд кримінальних проступків (згідно із Законом), проводитиметься за спрощеною схемою та у скорочені строки, тому дізнавач (уповноважена службова особа) зобов'язаний роз'яснити права та обов'язки особі, яка підозрюється у вчиненні кримінального

проступку, не лише у разі затримання, відповідно до доповненої статті 298-2 КПК України.

Таким чином, дізнавач має повідомити особі про можливість укласти угоду про примирення (між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим), а також наслідки її укладення та затвердження та наслідки невиконання.

Головні питання, що закріплюються в змісті такої угоди:

- формулювання підозри чи обвинувачення та його правова кваліфікація із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність;

- істотні для відповідного кримінального проступку обставини;

- розмір шкоди, завданої кримінальним проступком, строк її відшкодування чи перелік дій, не пов'язаних з відшкодуванням шкоди, які підозрюваний чи обвинувачений зобов'язані вчинити на користь потерпілого, строк їх вчинення;

- узгоджене покарання та згода сторін на його призначення.

По-друге, особу затримано за підозрою у вчиненні кримінального проступку у відповідності до доповненої статті 298-2 КПК України, на підставі лише однієї чи декількох зазначених умов:

- 1) відмова особи виконувати законну вимогу уповноваженої службової особи щодо припинення кримінального проступку або вчинення нею опору;

- 2) намагання особи залишити місце вчинення кримінального проступку;

- 3) особа не виконує законних вимог уповноваженої службової особи під час її безпосереднього переслідування після вчинення кримінального проступку;

- 4) особа перебуває у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння та може завдати шкоди собі або оточуючим [1].

Таким чином, відповідно до ч. 3 вищевказаної статті КПК України, уповноважена службова особа, яка здійснила затримання, та дізнавач повинні негайно повідомити особі зрозумілою для неї мовою підстави затримання та у вчиненні якого кримінального правопорушення вона підозрюється, а також роз'яснити її право мати захисника, отримувати медичну допомогу, давати пояснення, показання або не говорити нічого з приводу підозри проти неї, негайно повідомити інших осіб про своє затримання і місце перебування, вимагати перевірку обґрунтованості затримання та інші процесуальні права, передбачені цим Кодексом.

Отже, підсумовуючи вищевикладене, хотілося б підкреслити недосконалість прийнятого Закону у частині відшкодування (компенсації) шкоди потерпілому у провадженнях щодо кримінальних проступків. Адже про відшкодування шкоди, завданої кримінальним проступком, йдеться лише у статтях КК України щодо звільнення від кримінальної відповідальності. Проте немає жодного зазначення про

порядок та механізм відшкодування (компенсації) шкоди потеплілому, завданої особою, що вчинила кримінальний проступок.

У провадженнях щодо кримінальних проступків, на мій погляд, безпосереднє відшкодування підозрюваним, обвинуваченим шкоди, завданої потерпілому внаслідок вчинення кримінального проступку є найбільш ефективним способом відшкодування (компенсації) шкоди, ніж цивільний позов, у зв'язку зі спрощеністю процедури.

Зрештою хочеться погодитися з думками експертів, що Закон про кримінальні проступки дозволить слідчим більш ефективно працювати над тяжкими кримінальними справами та сконцентрує їхню увагу на розслідування серйозних кримінальних правопорушень, що сприятиме формуванню України я міцної, правої держави.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень : Закон України від 22 лист. 2018 р. № 2617-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19> (дата звернення: 24.10.2019).

Климчук Михайло Павлович,

старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем криміналістичного забезпечення та судової експертології навчально-наукового інституту № 2 Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент;

Корольчук Віктор Володимирович,

провідний науковий співробітник відділу організації наукової діяльності та захисту прав інтелектуальної власності, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

ПОЧАТОК ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ У ФОРМІ ДІЗНАННЯ

З початку наступного року набуває чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень», прийняття якого викликано необхідністю законодавчого врегулювання застосування положень прийнятого у 2012 році КПК України.